

Uluslararası Ticaret ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ekonomik Büyüme Nasıl Etkiliyor? MİKTA Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz

How Do International Trade and Foreign Direct Investment Affect Economic Growth? MIKTA Countries Analysis

Ömer YILMAZ¹

Araştırma Makalesi/Research Article	DOI:	
Gönderi Tarihi/Received 04/05/2024	Kabul Tarihi/Accepted 15/06/2024	Online Yayın Tarihi/Published 30/06/2024
Atıf/Cited in: Yılmaz, Ö. (2024), Uluslararası Ticaret ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ekonomik Büyüme Nasıl Etkiliyor? MİKTA Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz, <i>Sosyal Bilimler Akademik Gelişim Dergisi (SOBAG)</i> , 2(1), 65-74.		

ÖZET

Bu çalışmada MİKTA (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya) ülkelerinde uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı yatırımların, ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Uluslararası ticaret değişkenini temsilen ülkelerin ticari dışa açıklık oranları kullanılmıştır. Çalışmada 1974-2022 yılları verileriyle, değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk olarak değişkenlerin birim kök testi yapılmış ve tüm değişkenlerin birinci farklarında durağan hale geldikleri görülmüştür. Sonraki aşamada değişkenlerin eşbütünleşme ilişkisinin varlığı Pedroni ve Kao testleri yardımıyla incelenmiş ve değişkenlerin uzun dönemde eşbütünleşik bir şekilde hareket ettikleri tespit edilmiştir. Son olarak, uluslararası ticaretin ve doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyüme üzerindeki ilişkisinin yönünü tespit etmek amacıyla DOLS katsayı tahmincisinden faydalanılmıştır. DOLS analizleri sonucunda, ticari açıklık oranında meydana gelen bir birimlik artışın, ekonomik büyümeyi 0.14 birim artırdığı görülürken, doğrudan yabancı yatırımlarda meydana gelen bir birimlik artışın ise ekonomik büyümeyi 0.15 birim artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticaret, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyüme

ABSTRACT

In this study, the effects of international trade and foreign direct investment on the economic growth of MICTA countries (Mexico, Indonesia, South Korea, Turkey and Australia) are analyzed. The trade openness ratios of the countries are used to represent the international trade variable. In the study, the existence of cointegration relationship between the variables was tried to be determined with the data for the years 1974-2022. First, the unit root test of the variables was performed and it was observed that all variables became stationary in their first differences. In the next stage, the existence of cointegration relationship between the variables was examined with the help of Pedroni and Kao tests and it was found that the variables move in a cointegrated manner in the long run. Finally, the DOLS coefficient estimator was utilized to determine the direction of the relationship between international trade and FDI and economic growth. As a result of the DOLS analysis, it is found that a one-unit increase in the trade openness rate increases economic growth by 0.14 units, while a one-unit increase in foreign direct investment increases economic growth by 0.15 units.

Key Words: International Trade, Foreign Direct Investment, Economic Growth

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Nizip MYO, Nizip, Gaziantep/ Türkiye, omeryilmaz@gantep.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-2325-6135.

1. GİRİŞ

Dünya ekonomisi son yıllarda çok hızlı bir dönüşüm içerisine girmiştir. Küreselleşme hareketleri, bilgi ve teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak da uluslararası ticaretin hızlı bir şekilde gelişmesi ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerinde oldukça etkili olmuştur. Uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı yatırımların (DYY), ülkelerin ekonomik büyümelerinde katkısı olduğuna dair birçok teori mevcuttur.

Uluslararası ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki geçmişten bu yana pek çok kez teorisyenler arasında ciddi şekilde tartışılmıştır. Klasik iktisat teorisi ile başlayan bu süreç, Hecksher-Ohlin-Samuelson gibi birçok uluslararası ticaret teorisinde ele alınmış ve son olarak içsel büyüme teorilerinde de incelenmeye devam etmiştir. Uluslararası ticaret ve ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen farklı çalışmalarda birbirinden ayrı düşünceler ortaya çıktığı görülmüştür. Nihai olarak, dünya ekonomisinde küreselleşme ve uluslararası ticaret faaliyetlerinin artması, ülkelerin ihracata dayalı büyüme politikalarına hız vermesine yol açmıştır (Şahbaz & Ceylan, 2024: 669).

Ekonomik büyümeyi sağlamak ve bu durumu sürdürülebilir hale getirmek için ciddi finansman kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yerli tasarrufların ve sermayenin yetersiz olmasından dolayı ülkeler, çareyi yabancı sermayede aramaktadırlar. Yabancı sermaye, ev sahibi ülkeye finansman ve yatırım desteği sağlaması başta olmak üzere birçok katkı sunmaktadır. Çok uluslu şirketlerin, farklı ülkelerde üretim tesisleri açarak veya hali hazırdaki üretim tesislerini kendileri alarak o ülkede hem sermaye oluşumuna hem de istihdama katkı sağlamaktadır. Bu vesile ile ihracat artmakta, nitelikli insan gücü imkânı sağlanmakta, bilgi ve teknoloji hızlı bir şekilde gelişmekte ve bu şekilde o ülkede verimlilik ve etkinliği artırarak ülke ekonomisinin büyümesine öncülük ederek destek sağlamaktadır (Özmerdivanlı & Akgün, 2024: 43).

Gerek ulusal gerekse de uluslararası çalışmalar da ekonomik büyümenin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi için hem uluslararası ticaret hem de doğrudan yabancı yatırımların önemli olduğu ve bu alanlarda gerekli yatırımların yapılması gerektiği hususu pek çok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir.

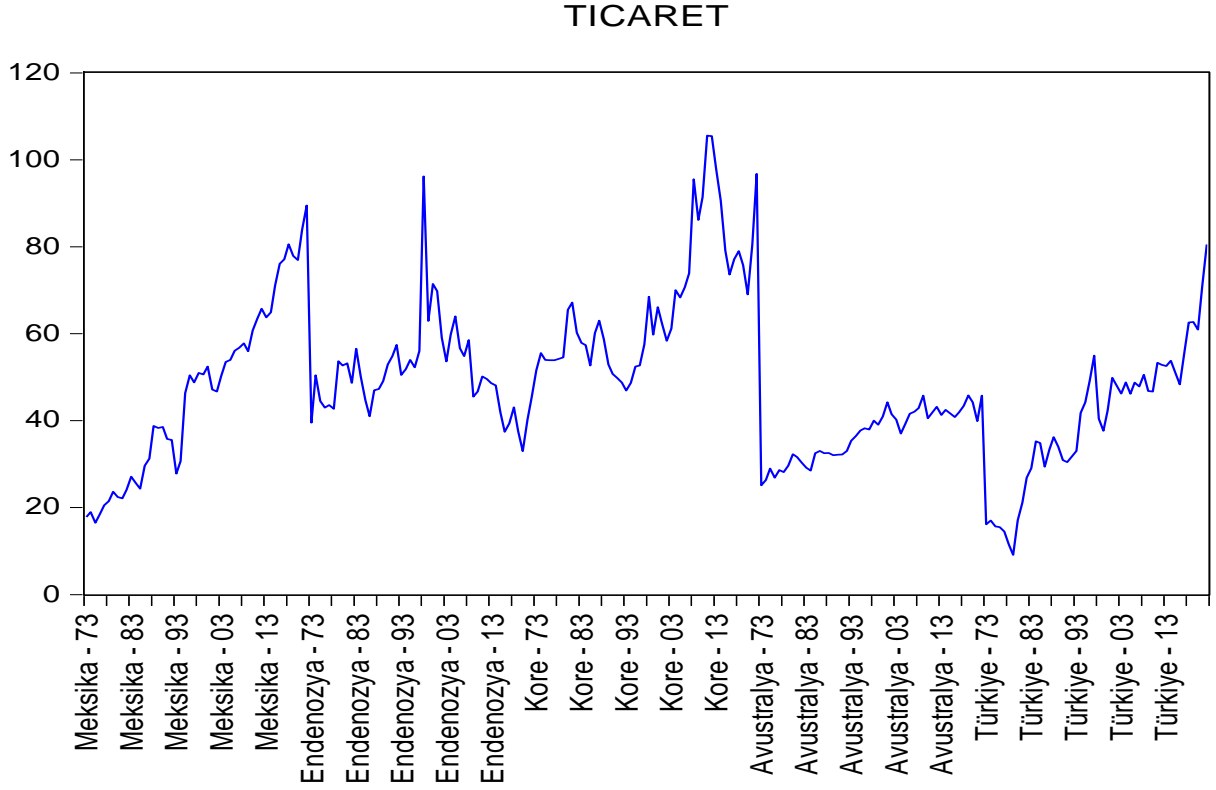
Bu çalışmanın temel amacı, uluslararası ticaretin ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu kapsamda, son yıllarda önemli bir ticaret ve büyüme potansiyeli yakalayan MİKTA ülkelerine ait değişkenlerin 1974-2022 verileri kullanılarak değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki Pedroni ve Kao analizleri ile test edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde uluslararası ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme kavramları ile ilgili kısa teorik bilgiler verilecektir. Üçüncü bölümde ise çalışmaya ait literatür özetleri verilerek; dördüncü bölümde çalışma ile ilgili analizler yapılarak elde edilen bulgular yorumlanmaktadır. Son kısımda çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılarak sonuç ve değerlendirme bölümü ile araştırma tamamlanmaktadır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Ticari Dışa Açıklık

Ekonomik büyümeyi etkileyen faktörlerden birisinin ticari açıklık olduğu bilinmektedir. Ticari açıklık kavramı kısaca, bir ülkedeki ihracat ve ithalat toplamının GSYH'ye bölünmesi ile ortaya çıkan orandır. Ticari açıklığın, mal ve hizmetlere daha kolay ulaşılmasına, kaynak dağılımında etkinliği ve verimliliğin artırılmasına, bilgi ve teknolojinin daha hızlı yayılması sayesinde faktör verimliliğinin iyileştirilmesine katkı sağladığı için ülkelerin ekonomik büyümelerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlara ek olarak, ticari açıklık oranının aynı zamanda ekonomik liberalleşmenin de bir göstergesi olduğu dikkate alındığında ekonomik büyüme için önemli bir değişken olduğu görülmektedir (Ülker, 2023: 527).

Ticari açıklık oranı ülkeler arasındaki kıyaslama açısından belirleyici bir faktör olarak görülmektedir. Ticari açıklık oranı yüksek olan ülkelerin daha çok uluslararası ticarete geliştiği ve bu sayede de ülkenin üretim gücünün artmasına da katkı sağladığı ülkelerin deneyimleri ile tespit edilmiştir.

Şekil 1: MİKTA Ülkelerinde Ticari Dışa Açıklık Oranları % (1973-2022)

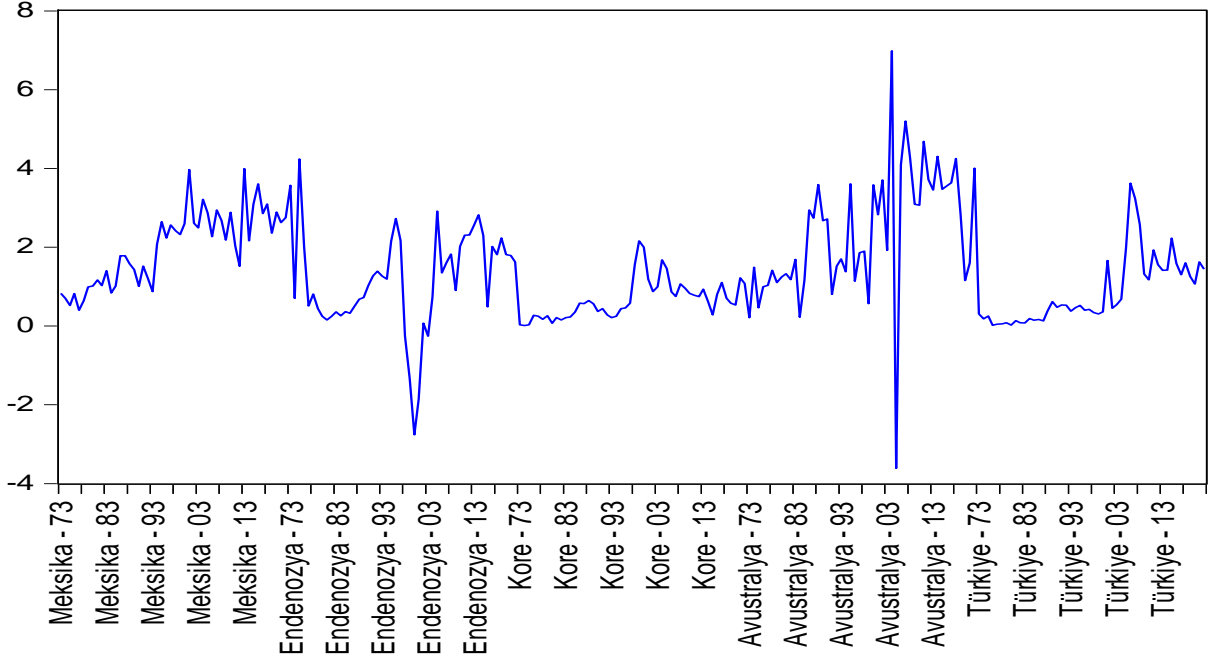
Şekil 1’de MİKTA ülkelerine ait ticari dışa açıklık oranları verilmektedir. MİKTA ülkelerinin tamamında 1973’ten 2022 yılına kadar geçen süre de ticari dışa açıklık oranlarının sürekli arttığı görülmektedir. Türkiye ekonomisi de 24 Ocak 1980 kararlarının ardından dışa açılma kararı alan ve o günden bugüne kadar ticari ilişkilerini sürdürmektedir.

2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Yabancı yatırımlar kısaca, ülke kaynaklarının başka ülkelere taşınması olarak tanımlanmaktadır. Portföy yatırımları harici olan ve bir ya da birden fazla uluslararası yatırımcının sermayelerinin tamamının kendilerine ait olduğu veya yerli firmalar ile ortaklık yaptığı yatırımlar, DYY olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle DYY, başka bir ülkede üretimde bulunmak, o ülkelerde fabrika, bina, üretim tesisi kurmak veya hali hazırda var olan üretim tesislerini satın almak yoluyla yapılan yatırım faaliyetlerinin tamamına denmektedir (Ağır & Rutbil, 2019: 288).

Bir ülke için DYY çok önemli bir yatırım olarak görülmektedir. Ülkeye giren yabancı sermaye uzun vade de ülke içerisinde kalacağı için hem ülkenin üretimine hem de istihdamına olumlu katkılar sağlaması açısından önem arz etmektedir. MİKTA ülkeleri kapsamında değerlendirildiğinde, bu ülke grubunda DYY miktarlarının zaman içerisinde daha fazla arttığı görülmüş ve bu durumun sonucunda da yabancı sermayenin yoğun girdiği dönemlerde bu ülkelerde üretim ve istihdam artışının olduğu gözlemlenmiştir.

DYY

Şekil 2: MİKTA Ülkelerinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar % (1973-2022)

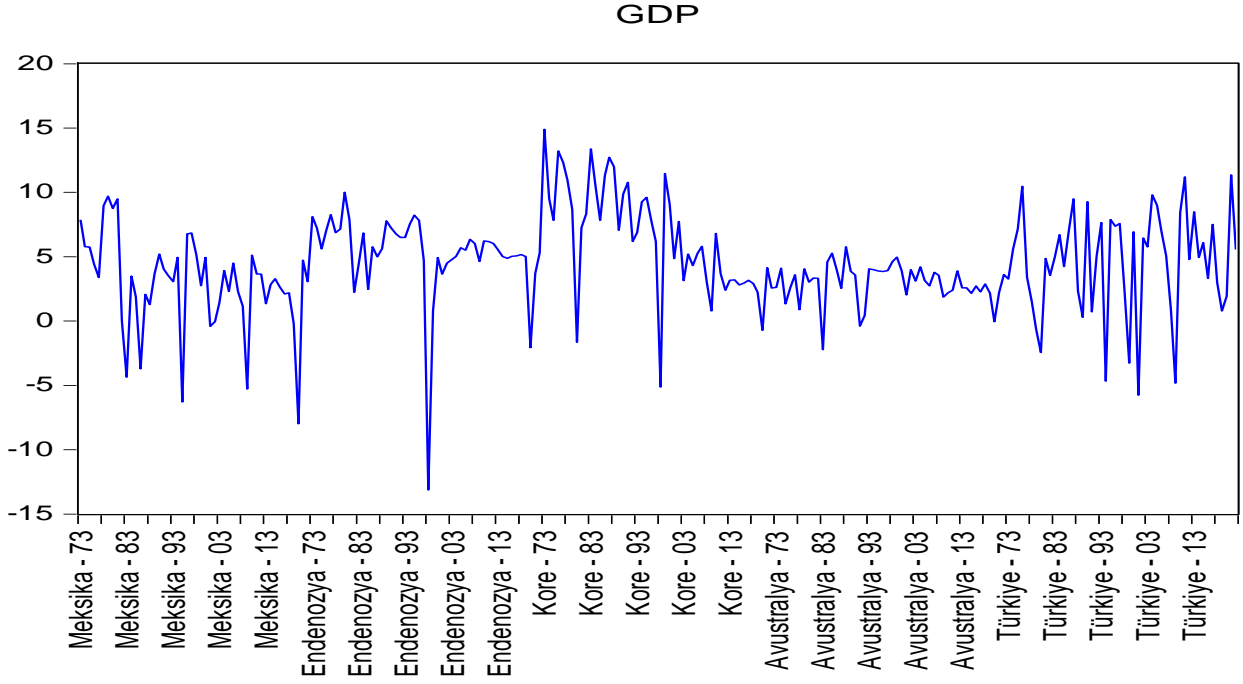
Şekil 2’de MİKTA ülkelerine ait DYY oranları verilmektedir. Endonezya ve Avustralya, hariç tüm ülkelerde DYY zaman içerisinde arttığı ve bu ülkelere dışarıdan yatırımcı geldiği görülmektedir. Endonezya ve Avustralya’da ise bazı yıllarda yabancı yatırımların düştüğü, Türkiye ekonomisinde ise yabancı yatırımlarda dönem dönem dalgalanmalar meydana geldiği grafikten anlaşılmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, DYY ülkelerin büyümesinde ve uluslararası ticaretin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Son yıllarda yaşanan pandemi, savaş ve doğal afetlerden kaynaklı olarak dünya ekonomisinde olduğu gibi MİKTA ülkelerinde de dalgalanmalara yol açtığı görülmektedir.

2.3. Ekonomik Büyüme

İktisat literatüründe ekonomik büyüme ile ilgili birçok iktisatçı tarafından yapılan tanım olmasına rağmen genel olarak, bir ekonomide zamanla üretilen mal ve hizmet miktarlarında meydana gelen artışlar ekonomik büyüme olarak tanımlanmaktadır (Çelik vd., 2022: 84). Ülkelerin ekonomik büyümelerini etkileyen birçok faktör bulunmakla birlikte bu çalışmada yer alan ticari dışa açıklık oranı ve DYY ekonomik büyümeyi etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır.

İhracatta meydana gelen artışın ülkelerin ekonomisinde mal ve hizmet üretimini artırarak, üretimin artışına sağladığı olumlu etkiyi dikkate alan hipoteze İhracata Dayalı Büyüme Hipotezi (İDBH) denilmektedir (Güven, 2021: 64). Ekonomi literatüründe uluslararası ticaret ile büyüme arasındaki ilişkiyi baz alan birçok teori vardır. Bu teorilerin ortak noktası ise uluslararası ticaretin ekonomik büyüme için önemli bir dinamik olmasıdır.

Şekil 3: MİKTA ülkelerinin Büyüme Oranlar % (1973-2022)

Şekil 3'te MİKTA ülkelerine ait ekonomik büyüme oranları verilmektedir. Tüm ülkelerin, ekonomik büyüme oranları incelendiğinde sürekli olarak bir dalgalanma olduğu görülmektedir. Her ülkenin kendi iç dinamiklerinden ve dış etkenlerden kaynaklı olarak bazı yıllarda ekonomik büyüme oranı artarken, bazı yıllarda ise ekonomik büyüme negatif bir seyir izlemiştir.

Ülkelerin ekonomik büyüme hızlarını etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerde meydana gelen negatif gelişmeler ülkelerin büyümelerini de negatif şekilde etkilemektedir. Son yıllarda dünya ekonomisinde meydana gelen dalgalanmaların, MİKTA ülkelerinde de benzer seyir izlediği görülmüştür.

3.LİTERATÜR

Uluslararası ticaret, DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki dünya ticareti ve ekonomisinde sıkça incelenen ve tartışılmalı fakat birbirinden farklı düşüncelerin ortaya çıktığı önemli tartışma konusunda biridir

Yapraklı (2007), ticari ve finansal açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini Türkiye'ye ait olan 1990-2006 yılları arası çeyrek dönemlik verilerle incelemiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik analizi ile test etmiş ve ticari dışa açıklık ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişkinin varlığını tespit etmiştir.

Türedi & Berber (2010), finansal kalkınma, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Türkiye örneğiyle incelemiştir. Çalışma 1970-2007 yılları arasını kapsamakta ve Johansen-Juselius eşbütünleşme ve VAR nedensellik analizleri ile değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamayı hedeflemiştir. Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi saptanmış, ticari açıklık oranı ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Adhikary (2011) çalışmada, Bangladeş'te DYY, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1986-2008 dönemine ait zaman serisi analizi kullanılarak incelenmiştir. Yöntem olarak ise, Johansen-Juselius analizi ve sonrasında vektör hata düzeltme modeli uygulanmıştır. Bulgulara göre, değişkenler arasında uzun dönemde pozitif bir ilişkinin varlığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Çeştepe vd. (2013), uluslararası ticaret, ekonomik büyüme ve DYY arasındaki ilişkiyi Türkiye'ye ait 1974-2011 yılları arası dönem verileriyle incelemiştir. Çalışma da Toda-Yamamoto nedensellik

analizi kullanılmış ve sonuç olarak, değişkenler arasında en az bir tane nedensellik ilişkisinin varlığı kabul edilmiştir.

Sakya vd. (2015), DYY, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasında var olan ilişkiyi Gana ekonomisi özelinde incelemişlerdir. Çalışmada 1970-2011 yıllarına ait veriler ile ARDL analizi yöntemi kullanılmış ve değişkenlerin uzun dönemde pozitif bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Topallı (2015), DYY, ekonomik büyüme ve yüksek teknoloji ihracatı arasındaki ilişkiyi Türkiye, Tayland, Singapur, Güney Kore, Hindistan ve Brezilya için 1989-2013 yıllarına ait verilerle Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) nedensellik testi yöntemiyle incelemiştir. Değişkenler arasında tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı görülmüştür.

Hye vd. (2016), ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Çin'e ait, 1975-2009 yılları verileri kullanılarak belirlemeye çalışılmış ve çalışmada ARDL analizi yöntemi kullanılmıştır. Değişkenler arasında uzun ve kısa dönemde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öncü & Çelik (2018), DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki BRIC ülkeleri özelinde, 1998-2016 dönemine ait yıllık verilerle nedensellik testlerinden olan Dumitrescu ve Hurlin (2012) testleri ile araştırılmıştır. DYY ve ekonomik büyüme arasında çift taraflı nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür.

Özcan & Özmen (2018), ticari açıklık ve ekonomik büyüme ilişkisini yükselen piyasa ekonomilerinde yer alan 18 ülke örneğinde incelenmiştir. 1992-2015 yıllarına ait veriler kullanılmış olup Dumitrescu-Hurlin, Emirmahmutoğlu-Köse ve Konya panel nedensellik testleri yöntem olarak seçilmiştir. İki değişken arasında tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı kabul edilmiştir.

Eren & Ünal (2019), ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki Türkiye için, 1990-2016 yıllarına ait veriler kullanılarak Engle-Granger eşbütünlük testi ve Granger nedensellik analizi yardımıyla elde edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, değişkenlerin uzun dönemde birbirleriyle bir ilişkisinin varlığı tespit edilmiş ve değişkenler arasında çift taraflı nedensellik ilişkisi saptanmıştır.

Sağdıç vd. (2020), DYY, vergi gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi kırılmalı beşli ülkeler örneğinde incelemişlerdir. Çalışmada 1980-2018 yıllarına ait veriler kullanılmış ve yöntem olarak ise panel eşbütünlük ve VECM nedensellik analizinden yararlanılmıştır. Bulgulara göre, değişkenlerin uzun dönemde eşbütünlük hareket ettikleri ve aralarında tek taraflı nedensellik ilişkisinin olduğu belirlenmiştir.

Recepoglu vd. (2021), DYY, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, BRICST ülkeleri özelinde 1992-2018 yıllarına ait verilerle değişkenler arasındaki ilişki panel nedensellik testleri ile sınanmıştır. Çalışmada, DYY, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkilerinin ülkeden ülkeye göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Rakshit (2022), ticari açıklık, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Hindistan ülke analizi kapsamında incelemiştir. Çalışmada 1979 ile 2017 arası veriler kullanılarak, Toda-Yamamoto nedensellik analizi yapılmıştır. Çalışmanın bulguları incelendiğinde, ticari açıklıkla ekonomik büyüme arasında negatif, DYY ile ekonomik büyüme arasında da pozitif ve değişkenler arasında tek yönlü ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Karaca vd. (2022) ticari dış açıklık, DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi BRICST ülkeleri örneğinde 1992-2019 dönemine ait verilerle incelemişlerdir. Çalışmada Westerlund (2007) eşbütünlük ve Emirmahmutoğlu-Köse (2011) nedensellik analizleri kullanılarak, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiler tahmin edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü, büyüme ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında da tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir.

Literatür özetlerinden de anlaşılacağı üzere, ticari dış açıklık, ekonomik büyüme ve DYY değişkenleri arasındaki ilişkiler farklı ülkeler, ülke grupları ve farklı zaman aralıklarında incelenmiş

ve genel olarak değişkenlerin uzun dönemde birbirlerini pozitif olarak etkiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

4.BULGULAR

Bu çalışmada MİKTA (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya) ülkelerinde uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı yatırımların, ülkelerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenmiştir. Uluslararası ticaret değişkenini temsilen ülkelerin ticari dışa açıklık oranları kullanılmıştır. Çalışmada 1974-2022 yıllarına ait veriler kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ticari dışa açıklık oranı ve DYY, bağımlı değişken ise ekonomik büyüme seçilmiştir. Öncelikle değişkenlerin durağanlıkları ADF ve PP birim kök analizleri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Birim kök analizlerinde eşbütünleşme testinin yapılması için gerekli olan şartlar sağlanmış olup Pedroni ve Kao eşbütünleşme analizleri yapılmıştır. Son olarak ticari dışa açıklık ve DYY değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla DOLS katsayı tahmincisinden faydalanılmıştır.

Tablo 1. Veriler Hakkında Bilgi

Değişken Adı	Değişken Kısa Adı	Yıllar	Kaynak
Ekonomik Büyüme	GDP	1974-2022	Dünya Bankası Veri Tabanı
Ticari Dışa Açıklık Oranı	TİCARET	1974-2022	Dünya Bankası Veri Tabanı
Doğrudan Yabancı Yatırımlar	DYY	1974-2022	Dünya Bankası Veri Tabanı

Değişkenler hakkında kısa bilgi verildikten sonra değişkenlere ait PP ile ADF birim kök testleri yapılmış ve sonuçlar tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. PP ve ADF Birim Kök Testleri

Düzye (PP)				
		GDP	DYY	TİCARET
Sabitli	t-İstatistik	0.0008	0.2553	0.6841
	Olasılık	0.0000***	0.0000***	0.5941
Sabitli ve Trendli	t-İstatistik	0.0000	0.3095	0.4399
	Olasılık	0.0000***	0.0000***	0.0213**
1.Fark				
		d(GDP)	d(DYY)	d(TİCARET)
Sabitli	t-İstatistik	0.0001	0.0000	0.0000
	Olasılık	0.0001***	0.0001***	0.0000***
Sabitli ve Trendli	t-İstatistik	0.0000	0.0000	0.0000
	Olasılık	0.0000***	0.0000***	0.0000***
Düzye (ADF)				
		GDP	DYY	TİCARET
Sabitli	t-İstatistik	0.6060	0.2697	0.7165
	Olasılık	0.0000***	0.0000***	0.6698
Sabitli ve Trendli	t-İstatistik	0.0002	0.5279	0.5010
	Olasılık	0.0007***	0.0000***	0.0213**
1.Fark				
		d(GDP)	d(DYY)	d(TİCARET)

Sabitli	t-İstatistik	0.0000	0.0000	0.0000
	Olasılık	0.0011***	0.0000***	0.0000***
Sabitli ve Trendli	t-İstatistik	0.0000	0.0000	0.0000
	Olasılık	0.0049***	0.0000***	0.0001***

Tablo 2’de değişkenlere ait sabitli ile sabitli ve trendli modeller olmak üzere birim kök analizleri verilmiştir. Değişkenlerin tamamının I(0) düzey değerlerinin durağan olmamasından dolayı birinci farkları alındığında tüm değişkenlerin I(1) düzeyinde durağanlaştıkları tespit edilmiştir. Birim kök analizlerinden elde edilen sonuçlara göre tüm değişkenlerin I(1) düzeyinde durağan hale gelmesi ile Pedroni ve Kao eşbütünlüşme testlerinin uygulanabileceği görülmüştür.

Tablo 3. Pedroni ve Kao Eşbütünlüşme Testi

	İstatistik Değerleri	Olasılık Değerleri
Panel v-Statistic	-0.673695	0.7497
Panel rho-Statistic	-9.039656	0.0000
Panel PP-Statistic	-9.127753	0.0000
Panel ADF-Statistic	-6.276704	0.0000
Group rho-Statistic	-8.380441	0.0000
Group PP-Statistic	-10.27585	0.0000
Group ADF-Statistic	-7.190826	0.0000
Kao Eşbütünlüşme Testi		
	İstatistik Değerleri	Olasılık Değerleri
ADF	-2.013338	0.0220

Tablo 3’de değişkenleri arasındaki eşbütünlüşme ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılan Pedroni ve Kao test sonuçları verilmiştir. Pedroni testi değerlendirildiğinde hem panel hem de grup istatistiklerinden oluşan toplamda yedi istatistik değerlerinin altı tanesinin olasılık değerleri anlamlı çıkmış ve bundan dolayı tüm değişkenlerin uzun dönemde birbirleri ile eşbütünlüşük bir şekilde hareket ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket ettiği ve birbirlerini etkilemediği tespit edilmiştir.

Tablo 4. DOLS Katsayı Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği	Olasılık Değerleri
DYY	0.153805	0.488468	0.314873	0.0532
TICARET	0.149531	0.053721	2.783483	0.0059

Tablo 4’te verilen DOLS analizi sonucunda, ticari açıklık oranında meydana gelen bir birimlik artışın, ekonomik büyümeyi 0.14 birim artırdığı görülürken, doğrudan yabancı yatırımlarda meydana gelen bir birimlik artışın, ekonomik büyüme değişkenini 0.15 birim artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Gerek uluslararası ticareti temsil eden ticari dışa açıklık oranı gerekse DYY’nin MİKTA ülkelerinin büyümeleri üzerindeki etkisinin istatistiki olarak hem anlamlı hem de pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Küreselleşme hareketleri ve bilgi, iletişim ve teknolojinin gelişmesi her ülkeyi farklı düzeylerde etkilemiştir. Meydana gelen bu değişim ve gelişmeler ile birlikte ülkelerin uluslararası ticarete serbestleşmesi, dışarıya açılması ve finansal serbestleşmenin aynı zamanda ülkelerin ekonomik

büyümleri üzerinde de olumlu sonuçlar ortaya çıkardığı görülmüştür. 1970’li yılların başından itibaren dünya ekonomisinde serbestleşme hareketleri hem ticari hem de finansal olarak iki farklı şekilde meydana gelmiştir ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Bu çalışmada MİKTA ülkelerinde (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya) 1974-2022 yılları için ticari dışa açıklık, doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisi incelenmiştir. İlk olarak değişkenlerin durağanlıklarını belirlemek amacıyla birim kök analizleri ADF ve PP testleri yardımıyla yapılmış ve değişkenlerin tamamının birinci farkta durağan olduklarını tespitinden sonra ise eşbütünleşme analizinin yapılması uygun görülmüştür. Yapılan Pedroni ve Kao eşbütünleşme analizlerinde değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. DOLS katsayı tahmini incelendiğinde, DYY ve ticari açıklığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Diğer ülkelerde olduğu gibi MİKTA ülkeleri örneğinde de bu faktörlerin ekonomik büyümeyi pozitif bir şekilde etkilediği görülmüştür. Ayrıca Türkiye ekonomisi 24 Ocak 1980 kararlarının ardından dışa açılmış ve ekonomik entegrasyon hareketleri hız kazanmış ve bu değişimin ekonomik büyüme üzerinde etkisi ciddi bir şekilde görülmüştür.

Dünya ekonomisinde yer alan tüm ülkelerde olduğu gibi MİKTA ülkelerinde de ekonomik büyümeyi devam ettirmek ve sürdürülebilir hale getirmek için DYY ve ticari dışa açıklık faktörlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde kullanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adhikary, B. K. (2011). FDI, trade openness, capital formation, and economic growth in Bangladesh: A linkage analysis. *International Journal of Business and Management*, 6(1), 16.
- Ağır, H. & Rutbil, M. (2019). Türkiye’de doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 287-299.
- Ceylan, A., & Şahbaz, A. (2024). Orta Asya Türk cumhuriyetlerinde dış ticaret, ekonomik büyüme ve yoksulluk ilişkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 23(2), 667-683.
- Çelik, S., Ünlü, A. & Künc, S. (2022). Teknolojik gelişme ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesi: Türkiye üzerine ampirik bir uygulama. *İktisadi Büyüme Üzerine Yazılar*, Editör; Şerife Merve Koşaroğlu, Orion Akademi, Ankara.
- Çeştepe, H., Yıldırım, E., & Bayar, M. (2013). Doğrudan yabancı yatırım, ekonomik büyüme ve dış ticaret: Toda-Yamamoto yaklaşımıyla Türkiye’den nedensellik kanıtlar. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 13(27), 1-37.
- Eren, M. V. & A. E. Ünal (2019), Ticari dışa açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin analizi: Türkiye örneği, *Sosyoekonomi*, 27(39), 81-93.
- Güven, E. T. A. (2021). İhracata dayalı büyüme modeli: Türkiye örneği (1980-2020). *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 63-70.
- Hye, Q. M. A., Wizarat, S., & Lau, W. Y. (2016). The impact of trade openness on economic growth in China: An empirical analysis. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 3(3), 27-37.
- Karaca, T., Güney, N. & Hopoğlu, S. (2022). Ticari dışa açıklık-doğrudan yabancı yatırımlar ekonomik büyüme ilişkisi: BRICS-T ülkeleri örneği. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 109-146.
- Öncü, E. & Çelik, Ş. (2018). Doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik büyüme ilişkisi: BRIC ülkeleri panel nedensellik analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 403-414.

- Özcan, C. C., Özmen, İ. & Özcan, G. (2018). Ticari dışa açıklığın ekonomik büyümeye etkisi: Yükselen piyasa ekonomileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 60-73.
- Özmerdivanlı, A. & Akgün, E. (2024). Doğrudan yabancı yatırımlar, yüksek teknoloji ürün ihracatı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: G20 ülkelerinde bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 15(41), 41-57.
- Rakshit, B. (2022). Dynamics between trade openness, FDI and economic growth: evidence from an emerging economy. *Journal of International Trade Law and Policy*, 21(1), 16-41.
- Recepoğlu, M., Doğanay, M. A. & Değer, M. K. (2021). Doğrudan yabancı yatırımlar, ihracat ve ekonomik büyüme arası ilişkiler: BRICS-T ülkeleri üzerine bootstrap panel nedensellik analizi (1992-2018). *TESAM Akademi Dergisi*, 8(1), 71-92.
- Sağdıç, E. N., Yıldız, F. & Sayın, H. H. (2020). Doğrudan yabancı yatırımlar, vergi gelirleri ve ekonomik büyüme ilişkisi: Kırılgan beşli ülkeler örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), 680-699.
- Sakyi, D., Richmond C. & Eric E. O. O. (2015). Foreign direct investment, trade openness and economic growth in Ghana: An empirical investigation, *Journal of African Business*, 16:1-2, 1-15.
- Topallı, N. (2015). Doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme ve yüksek teknoloji ihracatı arasında bir nedensellik ilişkisi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(1), 277-285.
- Türedi, S., & Berber, M. (2010). Finansal Kalkınma, Ticari Açıklık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (35), 301-316.
- Ülker, B. (2023), Ekonomik Büyüme, Turizm ve Ticari Açıklık İlişkisi: Türkiye Örneği, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25/1, s. 254-270.
- Yapraklı, Y. D. D. S. (2007). Ticari ve Finansal Dışa Açıklık İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Istanbul University Econometrics and Statistics E-Journal*, (5), 67-89.